

Orel, M. H. *Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnia u sferi politychnoi bezpeky* [Theoretical Foundations of State Administration in the Field of Political Security]. Kyiv: Polihraf plius, 2019.

Reznikova, O. O. *Natsionalna stiiikist v umovakh minlyvoho bezpekovooho seredovyshcha* [National Stability in the Conditions of a Changing Security Environment]. Kyiv: NISD, 2022.

Rieznikov, V. V. *Derzhavna polityka u sferi ievropeiskoi intehratsii Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [State Policy in the Field of European Integration of Ukraine: Theory, Methodology, Practice]. Kharkiv: Disa plius, 2020.

"Stratehiia reformuvannia derzhavnoho upravlinnia Ukrainy na 2022-2025 roky" [Strategy for Reforming

the State Administration of Ukraine for 2022-2025]. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-ukr.pdf>

Zelenko, V., and Zelenko, N. "Pro osoblyvosti kontseptsii «Good governance» ta yii zastosuvannia dlia rozvytku modeli publichnoho upravlinnia v Ukraini v umovakh yevrointehratsii ta hlobalizatsii" [On the Peculiarities of the Concept of "Good Governance" and Its Application for the Development of the Model of Public Administration in Ukraine in the Conditions of European Integration and Globalization]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii ekonomichna*. iss. 64 (2023): 19-31. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/viewFile/11834/12202>

УДК 328.185:343.351/.37(477):355.01(470:477)

JEL: D73; H79

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-13-21>

АНАЛІЗ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

©2024 ДЕМІДЮК О. О., ПОГОРІЛИЙ Я. А.

УДК 328.185:343.351/.37(477):355.01(470:477)

JEL: D73; H79

Демидюк О. О., Погорілий Я. А. Аналіз сприйняття корупції в період дії воєнного стану в Україні

У науковій статті узагальнено основні наукові підходи до визначення сутності категорії «корупція». На підставі аналізу вітчизняних і зарубіжних публікацій запропоновано авторське визначення корупції як цілеспрямованих недоброчесних дій особи/осіб, направлених на використання своїх владних повноважень не в офіційно формально визначений спосіб, а з метою отримання неправомірної користі для себе чи третьої особи/осіб, що призводить до появи потенційних негативних матеріальних і нематеріальних збитків для інших індивідів, їх груп, держави та суспільства загалом. Систематизовано дані щодо значення Індексу сприйняття корупції, шкали оцінки його рівня та джерел інформації для вивчення сприйняття корупції в Україні. Обґрунтовано можливі причини відставання України за рівнем Індексу сприйняття корупції порівняно з країнами-сусідами. Висвітлено основні рекомендації Transparency International Україна, акредитованого представника глобального руху Transparency International, щодо подальших кроків України на 2024 рік у сфері боротьби з корупцією, а саме: підвищити ефективність боротьби із корупцією на вищих рівнях великого бізнесу та публічної служби; вдосконалити систему використання активів корупціонерів та проросійських поплічників; поліпшити систему прозорості державних закупівель та їх моніторингу. Запропоновано практичні рекомендації щодо зниження рівня корупції в Україні в період дії воєнного стану, що, своєю чергою, сприятиме поліпшенню соціально-економічного розвитку країни та слугуватиме фундаментом для подальших євроінтеграційних процесів України. Зокрема, зроблено наголос на необхідності приділити особливу увагу врахуванню наданих рекомендацій міжнародних партнерів у встановленні строків; подальшому вдосконаленню антикорупційного законодавства в Україні; створенню «профільних кодексів поведінки» публічних службовців; поновленню процесів конкурсних відборів керівників, голів виконавчих органів та членів наглядових рад державних підприємств та подання їх фінансової звітності, що нині є актуальним завданням для відновлення довіри суспільства до влади.

Ключові слова: корупція, Індекс сприйняття корупції, державна антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, конфлікт інтересів.

Рис.: 3. **Бібл.:** 17.

Демидюк Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна)

E-mail: o.o.demydiuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3191-2646>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/l-2274-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57479736000>

Погорілий Ярослав Андрійович – аспірант кафедри державного управління, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Академіка Ромоданова, 12/2, Київ, 04050, Україна)

E-mail: i.pogorilyi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2462-2149>

UDC 328.185:343.351/.37(477):355.01(470:477)
JEL: D73; H79

Demydiuk O. O., Pogorilyi Ia. A. Analyzing the Perception of Corruption During Martial Law in Ukraine

The article summarizes the main scientific approaches to determining the essence of the category of «corruption». Based on the analyses of domestic and foreign publications, the authors' own definition of corruption is proposed, which is considered as the purposeful dishonest actions of a person/persons aimed at using their powers not in an officially formally defined way, but in order to obtain unlawful benefits for themselves or a third party/parties, leading to the emergence of potential negative material and non-material losses for other individuals, their groups, the State and society in general. The data on the value of the Corruption Perceptions Index, the scale for assessing its level and sources of information for studying the perception of corruption in Ukraine are systematized. The possible reasons for Ukraine's lagging behind in terms of the Corruption Perceptions Index compared to neighboring countries are substantiated. The main recommendations on the part of Transparency International Ukraine, an accredited representative of the global movement Transparency International, regarding Ukraine's further steps for 2024 in the fight against corruption are highlighted as follows: to increase the efficiency of the fight against corruption at the highest levels of big business and public service; improve the system of using the assets of corrupt officials and pro-russian accomplices; improve the system of transparency and monitoring of public procurement. Practical recommendations for reducing the level of corruption in Ukraine during martial law are proposed, which, in turn, will contribute to improving the socioeconomic development of the country and serve as a foundation for further European integration processes in Ukraine. In particular, emphasis is placed on the need to pay special attention to taking into account the recommendations of international partners in a timely manner; further improvement of anti-corruption legislation in Ukraine; creation of «profiled codes of conduct» for public servants; resumption of the processes of competitive selection of managers, heads of executive bodies, and members of supervisory boards of the State-owned enterprises and submission of their financial statements, which is now an urgent task to restore public confidence in the government.

Keywords: corruption, Corruption Perceptions Index, State anti-corruption policy, anti-corruption strategy, conflict of interest.

Fig.: 3. **Bibl.:** 17.

Demydiuk Olga O. – PhD (Economics), Assistant of the Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics, Taras Shevchenko National University of Kyiv (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine)

E-mail: o.o.demydiuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3191-2646>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/l-2274-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57479736000>

Pogorilyi Iaroslav A. – Postgraduate Student of the Department of Public Administration, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv (12/2 Akademia Romodanova Str., Kyiv, 04050, Ukraine)

E-mail: i.pogorilyi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2462-2149>

Сучасний стан розвитку економічної системи України, яка прагне інтегруватися в міжнародний економічний простір, засвідчує існування багатьох внутрішніх перепон, які вимагають нагального їх вирішення та покращення, особливо в умовах дії воєнного стану. Однією з найактуальніших проблем сучасної України є боротьба зі зниженням рівня корупції та пов'язаними з цим деструктивним явищем системних негативних трансформацій. За своєю суттю корупція є негативним суспільно-економічним явищем, що виявляється через використання певною особою своїх повноважень і наданих можливостей з метою отримання неправомірної вигоди для себе і/або для третіх осіб [1]. Поєднання належного законодавчого забезпечення та дієвості державних органів разом із ефективною антикорупційною політикою є основними превентивними засобами протидії корупції. Регулювання у сфері боротьби з корупцією має враховувати особливості національної правової системи та багаторічний міжнародний досвід, дієві практики та стандарти, основними з яких є конвенції ООН і Ради Європи, а також рекомендації ГРЕКО та Стамбульського плану дій антикорупційної мережі ОЕСР.

Проведення аналізу ефективності вжитих у країні антикорупційних заходів проводиться шля-

хом кількісного вимірювання корупції за допомогою низки показників, одним із найвідоміших серед яких є Індекс сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index — CPI*), розроблений міжнародною організацією Transparency International (TI) [2]. Існування таких міжнародних показників дає можливість проведення незалежної оцінки стану справ у сфері боротьби з корупцією.

Питання визначення сутності корупції привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних фахівців, серед яких: М. Беккер, М. Джонстон, А. Є. Жалінський, Д. Кауфман, М. І. Мельник, С. Морріс, В. І. Попов, О. В. Терещук, К. В. Сурков та ін. Окремими аспектами запозичення та використання міжнародного досвіду щодо протидії корупції займалися такі науковці, як М. Ю. Бездольний, О. Ю. Бусол, В. П. Гусева, Д. Г. Заброта, І. І. Зозуля, О. Г. Кальман, А. І. Комарова, В. А. Кулікова, Є. В. Невмержицький, О. Я. Прохоренко, Б. В. Романюк, М. І. Хавронюк та інші.

Незважаючи на значні напрацювання у сфері даної проблематики, постійне вдосконалення заходів з боротьби з корупцією та антикорупційного законодавства, а також щорічне оновлення показників її вимірювання залишається актуальним завданням для аналізу сприйняття корупції в Україні.

Метою статті є проведення аналізу Індексу сприйняття корупції та висвітлення на цій основі практичних рекомендацій щодо зниження рівня корупції в Україні в період дії воєнного стану.

У процесі проведення дослідження було по-свідовно:

- ✦ узагальнено підходи до визначення поняття «корупція»;
- ✦ запропоноване авторське визначення «корупції» на основі проведеного аналізу зарубіжних і вітчизняних публікацій;
- ✦ висвітлено особливості впровадження Конвенції ООН проти корупції у світі та шлях приєднання України до цього міжнародного правового документа;
- ✦ проведено огляд актуальних на сьогоднішній день нормативно-правових актів у сфері боротьби з корупцією;
- ✦ розкрито особливості рейтингування країн світу за Індексом сприйняття корупції та проаналізовано Індекс сприйняття корупції в деяких країнах ЦСЄ, у тому числі в Україні, за 2019 р. і 2023 р.;
- ✦ розглянуто надані Transparency International рекомендації щодо підвищення рівня боротьби з корупцією в Україні на 2024 р.;
- ✦ запропоновано подальші пріоритетні напрями боротьби з корупцією та зниження її рівня в Україні в період дії воєнного стану.

Міжнародна недержавна організація «Транспаренсі Інтернешнл» (*Transparency International*), яка була заснована ще в 1993 р., пропонує вважати корупцію нічим іншим, як зловживанням довіреною владою заради особистої вигоди. Ті метою своєї міжнародної діяльності вбачає побудову сучасного світу, де держава, бізнес і суспільство загалом позбавлені впливу корупції, оскільки остання неминуче підриває наявну довіру, послаблює демократію, перешкоджає економічному розвитку та ще більше посилює нерівність між членами суспільства, зумовлює підвищення рівня бідності, соціального поділу та безпосередньо спричиняє екологічну кризу [3]. Варто зазначити, що у 20 ст. серед науковців була розповсюджена думка, що корупція притаманна виключно недемократичним режимам або країнам, що розвиваються [4]. Однак у всьому світі сьогодні корупція визнана міжнародною проблемою, яка більшою чи меншою мірою притаманна всім без виключення суспільствам, а її розміри залежать від особливостей розвитку та становлення економічних систем, ефективності діяльності державних органів та міжнародних організацій щодо імплементації антикорупційних заходів.

Вперше у 2003 р. більше сотні держав – членів ООН приєдналися до Конвенції ООН проти корупції, що є міжнародним правовим документом, після чого у 2009 р. було схвалено детальний механізм оцінювання її впровадження, а саме: самооцінювання кожною державою-учасницею свого прогресу та зовнішнього незалежного оцінювання міжнародних експертів. Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції в національну правову базу у 2006 р., проте датою набрання чинності для України є 1 січня 2010 р. [5]. Покладені на Україну зобов'язання почали фактично виконуватися тільки після прийняття низки антикорупційних регуляторних актів, серед яких: Закони України «Про запобігання корупції» (2014), «Про засади державної антикорупційної політики на 2014–2017 роки» (2014), «Про Національне антикорупційне бюро України» (2014) та Державна програма щодо запобігання та протидії корупції на 2011–2015 рр.

Україна пройшла достатньо довгий шлях розробки якісного антикорупційного законодавства та вдосконалення політики в цій сфері. На сьогодні в Україні чинними є Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» (2022), «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» та діє Антикорупційна стратегія на 2021–2025 рр., зміст якої спрямований на:

- ✦ *по-перше*, механізми підвищення ефективності системи запобігання та протидії корупції;
- ✦ *по-друге*, запобігання корупції у пріоритетних сферах (судова справа, прокуратура та органи правопорядку; митна справа та оподаткування; державний і приватний сектори економіки; будівництво, земельні відносини та інфраструктура; сектор оборони; охорона здоров'я, освіта і наука та соціальний захист);
- ✦ *по-третє*, забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію (дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність) [6]. Ефективне запобігання та протидія корупції можливі лише за умови взаємодії та координації роботи всіх органів державної влади та підтримки суспільства – шляхом залучення громадськості до обговорення.

У рамках Всеукраїнського антикорупційного форуму «Доброчесність – майбутнє української державності» (05.12.2023 р.), організованого Антикорупційною ініціативою ЄС у співпраці з Націо-

нальним агентством з питань запобігання корупції та USAID/SACCI, виконавцями Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки (ДАП) було обговорено результати та значущі досягненнями у виконанні антикорупційних заходів в Україні, де лідерами виконання завдань ДАП визнано Міністерство охорони здоров'я, Міністерство юстиції та Міністерство фінансів України [7]. Також значущим досягненням України останніми роками можна вважати впровадження цифровізації багатьох послуг, що привело до мінімізації людського фактора, а це, своєю чергою, практично нівелює можливість існування корупційних ризиків [8].

Ефективна боротьба з корупцією та всіма її проявами можлива лише за умови чіткого розуміння, як вона «працює» та які саме системи забезпечують її існування. Суб'єктами корупційних злочинів може бути будь-хто: фізичні особи, представники громадськості, бізнесмени, урядовці, державні службовці, політики і т. д. Тобто корупція може виникати абсолютно в усіх сферах суспільного життя. Також цікавим є факт, що корупція як негативне суспільно-економічне явище має унікальну особливість адаптуватися до різних контекстів і мінливих обставин, наприклад розвиватися у відповідь на зміни правил, законодавства та навіть технологій [3].

Узагальнюючи, можемо визначити *корупцію як цілеспрямовані недоброчесні дії особи/осіб, направлені на використання своїх владних повноважень не в офіційно формально визначений спосіб, а з метою отримання неправомірної користі для себе чи третьої особи/осіб, що призводить до появи потенційних негативних матеріальних і нематеріальних збитків для інших індивідів, їх груп, держави та суспільства загалом.*

Глобальна оцінка стану корупції в країнах світу визначається за допомогою Індексу сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index – CPI*). Таке дослідження проводиться антикорупційною мережею Transparency International з 1995 р. і базується на оцінках експертів, підприємців/представників бізнесу й аналітиків. Рейтинг країн за CPI відображає сприйняття корупції за шкалою від 100 (майже відсутня/немає корупції) до 0 (сильна корупція/«корупція замість держави») та дозволяє отримати кількісну оцінку рівня сприйняття корупції та ситуації в кожній конкретній країні (рис. 1) [9].

Проведемо аналіз Індексів сприйняття корупції в деяких країнах ЦСЄ, в тому числі в Україні, у 2019 і 2023 рр. (рис. 2).

Можна побачити, що Індекс сприйняття корупції в межах розглянутого періоду збільшився у п'яти із семи досліджуваних країн. Виняток становить тільки Польща та Угорщина, які втратили 4 та 2 бали відповідно у 2023 р. порівняно з 2019 р. Таким чином, у 2023 р. Польща опустилася в рейтингу на дві позиції – із 49 місця на 47, а от Угорщина, навпаки, покращила свою позицію – із 77 місця піднялася на 76 (це пояснюється тим, що рівень Індексу за рік для цієї країни не змінився, а інші країни опустилися в рейтингу). Отже, зменшення значення CPI в цих країнах є незначним, а також може пояснюватися методологічними особливостями оцінювання. Виходячи з класифікації країн відповідно до значення Індексу «31–60 балів» Польща та Угорщина належать до країн зі значним рівнем корумпованості соціально-економічних і політичних процесів у суспільстві, проте майже досягли порогу переходу до рівня країн з «низьким значенням корупції».

Інші п'ять досліджуваних країн, а саме: Словаччина, Україна, Румунія, Молдова та Чехія, по-

Рис. 1. Шкала оцінки рівня Індексу сприйняття корупції

Джерело: сформовано на основі [9].

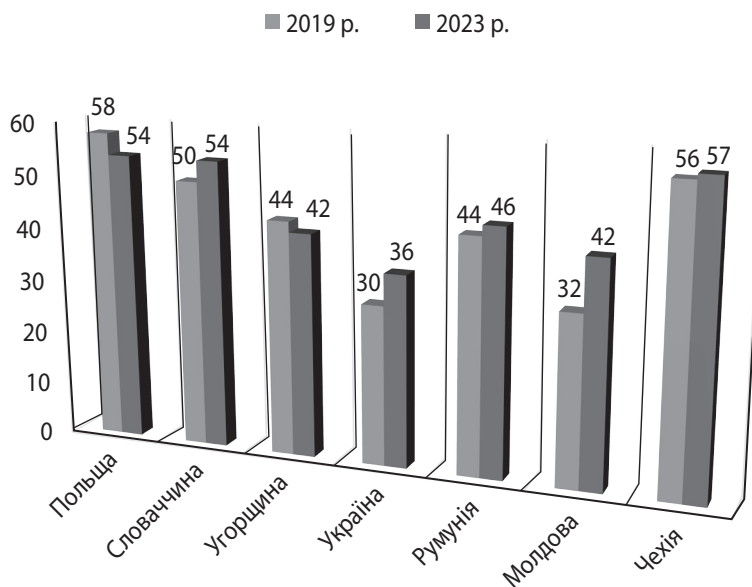

Рис. 2. Індекси сприйняття корупції в країнах ЦСЄ у 2019 та 2023 рр.

Джерело: сформовано на основі [10; 13].

кращили свої показники. Лідером серед зазначених країн є Молдова, яка з 2019 р. покращила свої показники Індексу сприйняття корупції на цілих 10 балів та піднялась у рейтингу зі 120 місця на 76 у 2023 р. Необхідно відмітити, що в Україні значення Індексу сприйняття корупції є дуже низьким. Так, наприклад, Україна й досі залишається серед значно корумпованих країн світу, займаючи 104 місце зі 180 країн, і отримала шість додаткових балів порівняно з 2019 р. (36 у порівнянні з 30), що є достатньо гарним результатом, враховуючи, що з 6 балів Україна отримала за період з 2022 р. по 2023 р.

Такі позитивні результати в Україні станом на 2023 р., на думку дослідників, викликані достатньо відчутним прогресом у процесі руйнування корупційних схем і частковим та/або повним вирішенням важливих завдань, серед яких можна виділити: обрання керівників органів антикорупційної системи; проведення реформи конституційного правосуддя з урахуванням всіх наданих раніше пропозицій і висновків міжнародних партнерів; відкриття частини даних, які мають бути публічними за законодавством (це стосується передусім електронних декларацій та звітів політичних партій та ін.), використання електронної системи для здійснення державних закупівель і здійснення моніторингу та контролю таких процесів [11].

Варто відзначити, що показник Індексу сприйняття корупції 2023 р. розраховувався для України на основі 8 досліджень різних міжнародних організацій, серед яких деякі оцінки для національної економіки були з позитивним приростом балів (3 з 8 досліджень), деякі показники не змінилися з 2022 р.

(4 з 8), але є й ті, в яких Україна отримала негативну оцінку та втратила бали (рис. 3).

Слід зазначити, що вищезгадані дослідження охоплюють різний часовий проміжок, деякі з них проводяться протягом неповного календарного року, тому варто враховувати і цей аспект. Так, міжнародний огляд ризиків по країнах групи RPS займається безпосередньою оцінкою політичних, економічних і фінансових ризиків та надає їх рейтинги. У 2023 р. Україна отримала 39 балів, втративши за цим рейтингом 2 бали за рік, що суттєво вплинуло на загальний результат рівня Індексу сприйняття корупції через оцінку корупції в межах політичної системи, а саме, в частині таємного фінансування політичних партій та відсутності їх звітування протягом останніх років.

Transparency International Україна щорічно надає рекомендації щодо поліпшення заходів з боротьби та зменшення рівня корупції в Україні. Однак акцент таких рекомендацій майже не змінився з 2019 р., в якому Україна втратила 2 бали за рівнем СРІ порівняно з 2018 р. (30 та 32 бали відповідно), виконавши лише 2 з 12 рекомендацій. Частково виконаними були рекомендації, пов'язані із переважанням НАЗК, розробкою нового законодавства у сфері публічних закупівель, питанням приватизації державних підприємств через систему електронних аукціонів, процесами використання відкритих бюджетів та створенням відповідних наглядових рад.

Залишилися також невиконаними рекомендації щодо:

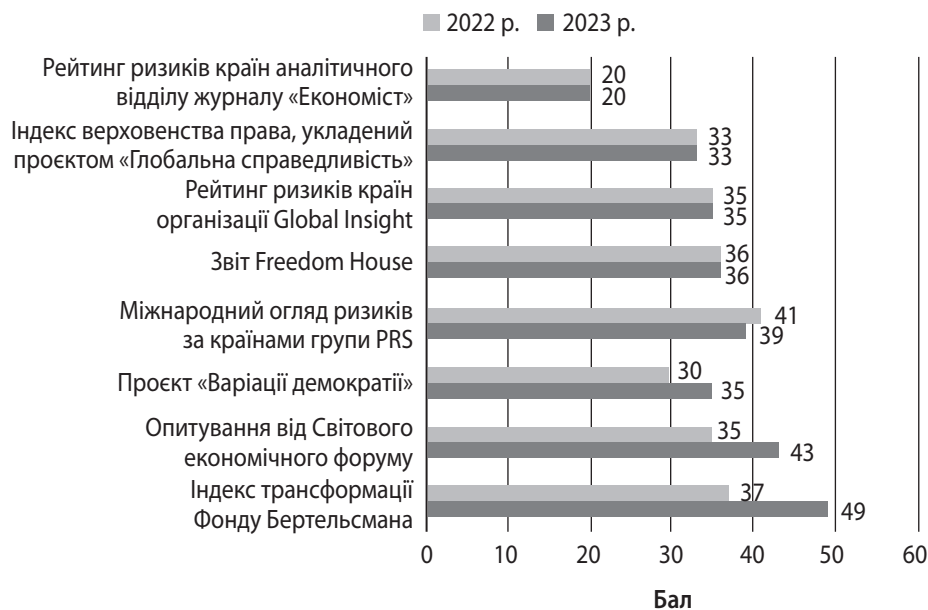

Рис. 3. Джерела інформації вивчення сприйняття корупції для України

Джерело: сформовано на основі [12].

- ✦ забезпечення ефективної роботи реєстру бенефіціарів;
- ✦ нарощення контролю за фінансуванням політичних партій;
- ✦ реорганізації органів судового самоврядування;
- ✦ повернення довіри до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;
- ✦ позбавлення СБУ та Нацполіції повноважень у сфері боротьби з економічною злочинністю;
- ✦ покарання винних в організації нападів на антикорупційних активістів [13].

Починаючи з 2022 р. багато країн світу активно допомагають Україні протистояти військовій агресії з боку РФ не тільки зброєю, а й фінансовою допомогою в достатньо великих розмірах. Питання ефективного контролю цільового використання такої міжнародної фінансової допомоги звичайно потребує підвищеної уваги з боку органів державної влади. Питання запобігання та боротьби з корупцією в державному секторі виходить з рівня виключно внутрішньокраїнової проблеми та стає об'єктом пильного моніторингу незалежних експертів, від думки та результатів досліджень яких може залежати доля країни. Тому Україна має активно продовжувати впроваджувати та здійснювати реальні антикорупційні зміни.

Transparency International Україна закликає у 2024 р. уряд, парламент і Президента України зробити три важливі кроки для подальшого підвищення рівня боротьби з корупцією та сприяння євроінтеграційним процесам України, а саме:

1. Підвищити ефективність боротьби із корупцією, що здійснюється на вищих рівнях великого бізнесу та публічної служби, до якої за «Кодексом адміністративного судочинства України» від 06.07.2005 р. № 2747-IV належать діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, служба в органах місцевого самоврядування, інша державна служба.
2. Підвищити ефективність використання активів корупціонерів та проросійських поплічників, зокрема в питанні міжнародної стандартизації процесів конфіскації такого рухомого та нерухомого майна та повернення його у власність держави.
3. Третя рекомендація містить два підпункти. Перший із них стосується ухвалення законопроекту щодо реформи Рахункової палати України та розробки нової процедури конкурсного відбору кандидатів на керівні посади цього державного органу через: формальність співбесід, слабку обізнаність про функціонал державного органу та низький рівень знань кандидатів. Друга частина рекомендації спрямована на необхідність удосконалення моніторингу закупівель Державною аудиторською службою України в частині необхідності виявлення порушень до процесу укладання договорів, а не постфактум [10].

Враховуючи зазначене, пріоритетні напрями боротьби з корупцією та зниження її рівня в Україні в період дії воєнного стану полягають у такому:

1. *Подальше вдосконалення українського законодавства з урахуванням наданих Єврокомісією рекомендацій:*

- ✦ ефективна консолідація комплексної антикорупційної інституційної бази з метою послідовного накопичення результатів у розслідуванні, судовому переслідуванні та винесенні судових рішень у справах про корупцію [14];
- ✦ перегляд і подальше посилення системи відповідальності за корупційні порушення, а не його послаблення, зокрема в частині електронного декларування, яке стало знову публічно відкритим у 2023 році, за виключенням категорії військових, чиї звітності залишаються закритими суто з міркувань безпеки на час дії воєнного стану в Україні.

2. *Здійснення пріоритетних реформ* відповідно до наданих США рекомендацій Багатосторонній координаційній платформі донорів для України та безпосередньо Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) із чітким визначенням строків їх виконання щодо імплементації регламенту REMIT [15]. Нагадаємо, що в липні 2023 р. набрав чинності довгоочікуваний Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках», прийнятий 10.06.2023 р., який має стати, разом із регуляторною діяльністю Національної комісії, фундаментом для існування доброчесності та прозорості діяльності суб'єктів на оптовому ринку енергетики та зниження рівня корупційних ризиків, пов'язаних з діяльністю в цій сфері [16]. Проте найважливішим кроком, на нашу думку, є передусім надання Національною комісією конкретного переліку практик маніпулювання або такої спроби з боку учасників ринку, оскільки це дозволить ефективно регулювати та кваліфікувати як недоброчесну діяльність учасників ринку в частині застосування до них штрафних санкцій в разі виявлення подібних дій.

3. *Відновлення довіри до державних службовців* шляхом удосконалення та врегулювання проблемного питання в законодавстві, що стосується конфлікту інтересів державних службовців, пов'язаних спільними родинними або діловими інтересами в бізнесі. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» існує три види конфлікту інтересів – «потенційний», «реальний» і «приватний». Але головним є не тільки чітке визначення цих понять

відповідно до законодавства, а розуміння тих вчинків та поведінки, які з них виникають. Можна стверджувати, що в межах антикорупційного законодавства виділяють превентивні (попереджувальні) та безпосередні заходи з регулювання питання наявного конфлікту інтересу серед державних службовців. Важливим є створення «профільних кодексів поведінки» за зразком і досвідом багатьох європейських країн, що дають змогу конкретизувати можливі випадки забороненої поведінки та шляхів їх запобігання для конкретної державної установи. Застосування до публічних службовців «Етичного кодексу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», затвердженого Національним агентством України з питань державної служби від 05.08.2016 р., не дає можливості враховувати всі особливості та специфіку діяльності державних службовців різних рівнів та сфер, а радше є загальноприйнятими правилами моральної та етичної поведінки [17].

4. *Необхідність поновлення прозорих конкурсних відборів керівників, голів виконавчих органів та членів наглядових рад державних підприємств*, оскільки такі процедури були призупинені на час дії правового режиму воєнного стану Постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.22 р. Таке рішення в умовах дії воєнного стану, на нашу думку, підвищує можливі корупційні ризики передусім із самим процесом призначення, а не обрання, відповідних керівників державних підприємств, що потенційно може негативно впливати на їх діяльність.

Враховуючи вищезазначене, ще одним важливим питанням, що може підвищити можливість будь-яких провів корупції та потребує пильної уваги, є *поновлення звітності держпідприємств* щодо проведеної діяльності перед органами управління, оскільки у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні Законом України № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 р. було передбачено подання фінансової та аудиторської звітності протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз сприйняття корупції в Україні під час дії воєнного стану дозволило сформулювати такі висновки:

1. Корупція визначається як цілеспрямовані недоброчесні дії особи/осіб, направлені на використання своїх владних повноважень не в офіційно формально визначений спосіб, а з метою отри-

мання неправомірної користі для себе чи третьої особи/осіб, що призводить до появи потенційних негативних матеріальних і нематеріальних збитків для інших індивідів, їх груп, держави та суспільства загалом.

2. Основними чинними нормативно-правовими документами в Україні у сфері протидії та боротьби з корупцією є: Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» (2022), «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» та Антикорупційна стратегія на 2021–2025 рр.

3. На основі даних міжнародної антикорупційної мережі Transparency International щодо рівня сприйняття корупції досліджено Індекс сприйняття корупції в Україні та здійснено порівняння з відповідними показниками інших країн ЦСЄ. Це дозволило зробити висновки щодо відставання України від обраних для дослідження країн за рівнем Індeksu сприйняття корупції у 2023 р. і належності України до групи країн зі значним рівнем корумпованості соціально-економічних і політичних процесів, незважаючи на достатньо позитивний приріст балів за останній рік.

4. Для подальшого покращення заходів з боротьби та зменшення рівня корупції в Україні в період дії воєнного стану необхідно зосередити увагу на вирішенні низки важливих завдань, зокрема:

- ✦ враховувати надані рекомендації міжнародних партнерів щодо вдосконалення українського законодавства в частині систематизації комплексної антикорупційної інституційної бази та перегляду системи відповідальності за корупційні порушення;
- ✦ здійснити пріоритетні реформи відповідно до наданих США рекомендацій щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках;
- ✦ створити «профільні кодекси поведінки» публічних службовців для підвищення їх професійної етики, зниження рівня корупції та запобігання можливих проявів конфлікту інтересу;
- ✦ поновити конкурсні відбори керівників, голів виконавчих органів та членів наглядових рад державних підприємств;
- ✦ поновити подання звітності держпідприємств щодо проведеної діяльності перед органами управління. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Закон України «Про запобігання корупції»: від 14 жовтня 2023 р. № 1700-VII (у редакції від

30 грудня 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

2. Вимірювання корупції / Антикорупційна енциклопедія. Офіс доброчесності НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/vymiryuvannya-koruptsiyi>
3. What is corruption? / *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption#define>
4. Pandey S. Public Financial Management Reforms. *Indian Journal of Public Audit and Accountability*. 2007. No. 1. P. 5–6.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (Дата набрання чинності для України: 01.01.2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
6. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки / *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>
7. Доброчесність – майбутнє української державності. Антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI). URL: <https://euaci.eu/ua/news/dobrochesnist-%E2%80%94-majbutnje-ukrajinskoi-derzhavnosti>
8. Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки: органи влади розповіли про перші результати першого року / *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/1/>
9. Що таке CPI? / *Transparency International Ukraine*. URL: <https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2018/02/1.-Shcho-take-CPI.pdf>
10. Індекс сприйняття корупції у світі – 2023 / *Transparency International Ukraine*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>
11. Ключові зміни в боротьбі з корупцією у 2023 році / *Transparency International Ukraine*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>
12. Методологія розрахунку Індeksu сприйняття корупції для України / *Transparency International Ukraine*. URL: https://cpi.ti-ukraine.org/assets/methodology_ukr_2023_final.pdf
13. Індекс сприйняття корупції у світі – 2019 / *Transparency International Ukraine*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/2019/#/>
14. Ukraine Report 2023. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR) / *European Commission*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecfc3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf
15. Білий дім розіслав листа із реформами, які має провести Україна для отримання допомоги. *Українська правда*. 25.09.2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/09/25/7421354/>
16. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках»: від 10.06.2023 р.

№ 3141-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3141-20#n528>

17. Кардона Ф. Вирішення конфлікту інтересів у державному секторі / пер. з англ. Центр доброчесності в оборонному секторі (ЦДОС). 2015. № 2.

REFERENCES

- “Antykoruptsiina stratehiia na 2021-2025 roky” [Anti-corruption Strategy for 2021-2025]. *Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>
- “Bilyi dim rozislav lysta iz reformamy, yaki maie provesty Ukraina dlia otrymannia dopomohy” [The White House Sent Out a Letter with the Reforms that Ukraine Must Implement in Order to Receive Aid]. *Ukrainska pravda*. September 25, 2023. <https://www.pavda.com.ua/news/2023/09/25/7421354/>
- “Derzhavna antykoruptsiina prohrama na 2023-2025 roky: orhany vlady rozpovily pro pershi rezultaty pershoho roku” [State Anti-corruption Program for 2023-2025: The Authorities Talked about the First Results of the First Year]. *Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/1/>
- “Dobrochesnist – maibutnie ukrainskoi derzhavnosti. Antykoruptsiina initsiatyva IES (EUACI)” [Virtue is the Future of Ukrainian Statehood. EU Anti-Corruption Initiative (EUACI)]. <https://euaci.eu/ua/news/dobrochesnist-%E2%80%94-majbutnje-ukrajinskoji-derzhavnosti>
- “Indeks spryiniattia koruptsii u sviti – 2019” [Corruption Perception Index in the World – 2019]. *Transparency International Ukraine*. <https://cpi.ti-ukraine.org/2019/#/>
- “Indeks spryiniattia koruptsii u sviti – 2023” [Index of Perception of Corruption in the World – 2023]. *Transparency International Ukraine*. <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>
- “Kliuchovi zminy v borotbi z koruptsiieiu u 2023 rotsi” [Key Changes in the Fight Against Corruption in 2023]. *Transparency International Ukraine*. <https://cpi.ti-ukraine.org/#/>
- Kardona, F. “Vyrishennia konfliktu interesiv u derzhavnomu sektori” [Resolving Conflicts of Interest in the Public Sector]. *Tsentr dobrochesnosti v oboronomu sektori (TsDOS)*, no. 2 (2015).
- [Legal Act of Ukraine] (2010). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3141-20#n528>
- “Metodolohiia rozrakhunku Indeksu spryiniattia koruptsii dlia Ukrainy” [Methodology for Calculating the Corruption Perception Index for Ukraine]. *Transparency International Ukraine*. https://cpi.ti-ukraine.org/assets/methodology_ukr_2023_final.pdf
- Pandey, S. “Public Financial Management Reforms”. *Indian Journal of Public Audit and Accountability*, no. 1 (2007): 5-6.
- “Shcho take CPI?” [What Is CPI?]. *Transparency International Ukraine*. <https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2018/02/1.-Shcho-take-CPI.pdf>
- “Ukraine Report 2023. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)”. *European Commission*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf
- “Vymiryuvannia koruptsii” [Measurement of Corruption]. *Antykoruptsiina entsyklopediia. Ofis dobrochesnosti NAZK*. <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyklopedia/vymiryuvannya-koruptsiyi>
- “What is corruption?” *Transparency International*. <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption#define>